

Умови розвитку обдарованої молоді у вищих навчальних закладах // Креативна педагогіка. Наук. метод. зб. / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2010. – Вип. 2. – С. 24-30.

УДК 378.147 - 056.45

Антонова О.Є., д.п.н., професор, завідувач кафедри педагогіки, академік АМСКП, Житомирський державний університет імені Івана Франка

УМОВИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В статье проанализирован опыт работы Житомирского государственного университета имени Ивана Франко с одарённой молодёжью. Предложены основные подходы к организации учебного процесса с одарёнными студентами, выделены основные социальные, экономические, организационные, педагогические условия эффективности этой деятельности.

Ключевые слова: *одарённость, концепция обучения одарённых студентов, условия развития творческого потенциала одарённой молодёжи.*

The experience of the pedagogical work of Zhitomir State University by Ivan Franko with gifted young people is analyzed in the article. The basic approaches to the organization of educational process with the gifted students are offered, the basic social, economic, organizational, pedagogical conditions of the efficiency of this activity are specified.

Keywords: *giftedness, the conception of teaching of the gifted students, the conditions of the development of creative potential in the gifted young people.*

Одним з найважливіших ресурсів суспільства є його інтелектуальний потенціал, представлений спільнотою людей, які знайшли своє місце у житті, сповна реалізували власні творчі й професійні можливості, інтелектуальні та організаторські здібності. Саме вони є головним рушієм прогресу у всіх сферах діяльності суспільства і держави. Здатність до збереження і примноження інтелектуального потенціалу є життєво необхідною для суспільства, яке існує в умовах глобалізації та інформатизації ХХІ століття. Тому одним із пріоритетних напрямів державної політики в Україні має бути постійна підтримка обдарованих молодих учених, митців, спортсменів - потужного потенціалу творення майбутнього України.

Досвід та успіхи розвинених країн світу у галузі науки, виробництва, нових технологій свідчать про необхідність радикальної перебудови системи навчання щодо створення умов для обдарованої молоді проявляти свої особливості, розвиватися відповідно нахилам. У 1958 р. у США було запущено програму розвитку інтелектуального потенціалу країни «Меріт». З кожного старшого класу всіх шкіл відбирали по 4 найперспективніші учні, зацікавлені у науках, з нестандартним мисленням. Щороку із 600 тис. учнів за допомогою спеціальних тестів виділяли близько 35 тис. осіб з найкращими показниками і забезпечували їх субсидіями, стипендіями, приймали без екзаменів у найкращі коледжі, створювали для них сприятливі умови (оплачували експерименти, запрошували на роботу до провідних фірм). Витрати взяла на себе держава [2, с. 67].

Окрім загальнодержавних проєктів у світі багато ініціативних і творчих дослідників, які самостійно займаються проблемами обдарованих дітей. Відзначимо діяльність Г. Домана [1] та створеного з його ініціативи Інституту досягнень людського потенціалу у Філадельфії. Г. Доман упевнений, що кожна дитина має задатки генія, оскільки володіє унікальним людським мозком, який пройшов значний шлях розвитку, постійно вдосконалюючись. Нові покоління вбирали у себе досвід попередників і йшли далі, оскільки бачили далі (згадаймо слова Г. Лейбніца: «Якщо я і бачив далі за інших, то лише тому, що стояв на плечах гігантів»).

Основне питання полягає в тому, чи спроможні ми забезпечити необхідні **умови** для росту і розвитку мозку дитини, адже геніальність схожа на зерно, яке приховане у кожній дитині і яке здатне прорости і принести плоди **за певних умов**, які можуть стимулювати або сповільнювати наш розвиток.

Нова українська школа має забезпечувати всебічний розвиток індивідуальності людини як особистості та найвищої цінності суспільства на основі виявлення її задатків, здібностей, обдарованості і талантів. В Україні прийнято цілий ряд законів і програм (зокрема, Закон України «Про освіту» (1996 р.), Національна програма «Діти України», Програма розвитку обдарованих дітей і молоді, Укази Президента України про підтримку обдарованих дітей, Концепція державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки та інші), які спрямовані на

- відтворення інтелектуального потенціалу нації;
- забезпечення умов для саморозвитку кожної особистості;
- підготовку молоді до інтеграції у світовий освітній простір;
- створення загальнодержавної мережі навчальних закладів для обдарованої молоді.

Реалізація цих положень потребує формування цілісної загальнодержавної системи виявлення і підтримки обдарованої молоді; розвитку та реалізації її здібностей; стимулюванні творчої роботи учнів, студентів, учителів та викладачів вищих навчальних закладів; активізації навчально-пізнавальної діяльності молоді; формуванні резерву для вступу у вищі заклади освіти, магістратуру та аспірантуру; забезпечення підготовки наукових, педагогічних та науково-технічних кадрів. Ця система повинна охоплювати заклади освіти різних рівнів акредитації: середня загальноосвітня школа, педагогічний ліцей, педагогічне училище, вищий педагогічний заклад освіти, заклади післядипломної педагогічної освіти. І починати необхідно ще із середньої школи, де повинна бути організована цілеспрямована робота щодо виявлення серед старшокласників педагогічно обдарованих учнів і створені умови для їх професійної орієнтації на педагогічну діяльність.

Однак у процесі розв'язання зазначеної проблеми виникає ряд суперечностей. До найбільш суттєвих з яких віднесено:

- невідповідність між соціальною потребою в інтелектуальній еліті та реальним станом професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів;
- між потребою школи у педагогічно обдарованих кадрах і недостатньою розробленістю навчально-методичного комплексу їх підготовки;
- між потребами обдарованого учня і недостатньому професійному рівні підготовки вчителя до роботи з талановитими дітьми.

Подолання цих суперечностей потребує

- соціального замовлення щодо навчання та виховання обдарованої особистості;
- розробки комплексу теоретичних і методичних засад її підготовки.

Проте у нашій країні до останніх років цей процес відбувався стихійно, спираючись лише на регіональні можливості та на власну ініціативу окремих учителів, учених, митців. Крім того, в Україні склалася критична ситуація з поповненням національної науки молодими кадрами. «Старіння» української науки негативно позначається на інноваційно-технологічному розвитку держави.

Інтелектуальний творчий потенціал обдарованих учнів і студентів використовується неефективно, оскільки не створено сприятливих умов для реалізації їх здібностей [3]. На нашу думку, обдарованість являє собою складне інтегральне утворення, в якому своєрідно поєднані мотиваційні, пізнавальні, емоційні, вольові, психофізіологічні й інші сфери психіки. Тобто, рівень розвитку, якісна своєрідність і характер обдарованості - це завжди результат взаємодії спадковості (природних задатків) і соціального середовища, опосередкованого діяльністю самої людини.

Під обдарованістю розуміємо індивідуальну потенційну своєрідність спадкових (задатки), соціальних (сприятливе соціальне середовище) та особистісних (позитивна «Я»- концепція, наявність відповідних вольових якостей, спрямованості, наполегливості тощо) передумов для розвитку здібностей особистості до рівня вищого за умовно «середній», завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності.

На рівні практичної діяльності вважаємо за доцільне створення у закладі освіти цілісної системи навчання і підтримки обдарованої особистості на основі

- розробки і запровадження у навчальний процес відповідних стратегій навчання,
- спеціально розроблених методик, спрямованих на розвиток здібностей та обдарувань учнів (студентів),
- організації цілеспрямованої підготовки викладачів до роботи з обдарованою молоддю.

Вважаємо, що цьому процесу сприятимуть побудова цілісної багатofакторної моделі обдарованого майбутнього спеціаліста, а також розробка та впровадження педагогічних технологій навчання, заснованих на активізації, індивідуалізації та диференціації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Передумовами для реалізації означеної проблеми у Житомирському державному університеті імені Івана Франка (далі ЖДУ), які створювалися впродовж останнього десятиріччя, стали: вивчення проблеми творчості як засобу особистісного росту і гармонізації людських стосунків; дослідження природи обдарованості, її структури та передумов розвитку; проведення заключних етапів Всеукраїнської студентської олімпіади з педагогіки, математики, іноземної мови, що дало можливість розробити конструктивні підходи до їх організації; розробка та впровадження у навчально-виховний процес університету новітніх педагогічних технологій навчання студентів, якими передбачається індивідуалізація навчання майбутніх учителів, розвиток їх творчого потенціалу, максимальне врахування природних задатків та здібностей тощо.

Враховуючи актуальність означеної проблеми та об'єктивну потребу в обдарованих, творчо працюючих учителях у ЖДУ у 2002 році розроблено Положення про роботу з обдарованою студентською молоддю, а у 2003 році створено Науково-методичний центр роботи з обдарованою студентською молоддю. Цілеспрямована діяльність ЖДУ з обдарованою студентською молоддю здійснюється нині на основі запропонованої нами Концепції роботи з обдарованою студентською молоддю.

Мета представленою напрямку діяльності ВНЗ полягає у забезпеченні максимального розвитку особистості студента, який має високий рівень здібностей в одній чи кількох сферах з урахуванням його індивідуальних особливостей; підтримки обдарованої студентської молоді шляхом створення умов для її творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку.

Основними завданнями цієї роботи є: визначення стратегії щодо підтримки та напрямів роботи з обдарованими студентами; удосконалення нормативної бази університету щодо організації та поліпшення науково-методичного забезпечення роботи з обдарованою молоддю (розробка Положення про роботу з обдарованою студентською молоддю); створення загальноуніверситетської системи виявлення обдарованої молоді та ідентифікації їх здібностей; розробка нових напрямів роботи з обдарованою молоддю шляхом створення науково-методологічного підґрунтя для розвитку ефективних систем виявлення, навчання і професійної орієнтації обдарованої молоді; оновлення та удосконалення змісту, форм та методів роботи з обдарованою молоддю; залучення обдарованої учнівської молоді (старшокласників) до творчих проєктів з метою задоволення потреби у професійному самовизначенні та творчій самореалізації; піднесення статусу обдарованої молоді та її наставників; координація діяльності адміністрації, факультетів, кафедр університету, місцевих органів виконавчої влади, навчальних закладів м. Житомира та Житомирської області, громадських організацій з питань розвитку та підтримки обдарованої молоді; поглиблення регіонального та міжнародного співробітництва у сфері нових педагогічних технологій навчання і виховання обдарованої молоді.

Основними **ідеями** даної концепції є положення про те, що

- Обдарованою є практично кожна людина, однак кожна обдарована по-своєму. Завдання педагога полягає у тому, щоб допомогти особистості, що формується, виявити і максимально розвинути її домінуючі здібності й обдарування.

- Розвиток обдарованості майбутнього спеціаліста потребує створення у ВНЗ цілісної, самокерованої системи, яка передбачала б виявлення та підтримку обдарованої молоді, розвиток та реалізацію її здібностей, стимулювання творчої роботи студентів та викладачів, активізацію навчально-пізнавальної діяльності молоді.

- Реалізуючи свій власний потенціал у процесі навчання, майбутні вчителі навчаються виявляти і розвивати обдарування учнів. Адже обдарований учень починається з обдарованого вчителя (інтелект загострюється інтелектом, характер виховується характером, особистість формується особистістю).

Процес навчання обдарованих студентів ґрунтується на розумінні обдарованості як індивідуальної потенційної своєрідності *спадкових* (задатки), *соціальних* (сприятливе соціальне середовище) та *особистісних* (позитивна «Я»- концепція, наявність відповідних вольових якостей, спрямованості, наполегливості тощо) *передумов* для розвитку здібностей особистості до рівня вище за умовно «середній», завдяки яким вона може досягати значних успіхів у певній галузі діяльності.

Запропонована концепція спирається на системний підхід до вивчення педагогічних явищ та процесів, що дозволяє забезпечити ефективність навчально-пізнавальної, наукової і практичної роботи студентів, спрямованої на реалізацію особистісного і діяльнісного підходів; сприяє не тільки формуванню знань, умінь і навичок, але й розвитку педагогічних обдарувань, творчого мислення майбутнього педагога, інтелектуалізації його особистості, спонукає до творчої самостійної пошукової діяльності. Професійно-педагогічна підготовка передбачає досягнення максимального розвивального ефекту, спрямованого на становлення особистості майбутнього вчителя та реалізацію його творчого потенціалу.

Реалізація Концепції здійснюється за такими *напрямами*: удосконалення нормативної бази університету щодо підтримки обдарованої молоді (розробка Положення про роботу з обдарованою студентською молоддю, концепції діяльності Науково-методичного центру роботи з обдарованою студентською молоддю тощо); формування основ системи виявлення, навчання і підтримки обдарованої студентської молоді, її соціального захисту; видання сучасних підручників, посібників, розроблення технічних засобів навчання, навчальних програм спецкурсів, факультативів, спрямованих на розвиток здібностей обдарованої молоді та підготовки майбутніх учителів до роботи з обдарованими дітьми; створення мережі навчальних закладів для апробації та запровадження сучасних методик виявлення, навчання та виховання обдарованої молоді;

а) забезпечення ефективної діяльності вищих та середніх загальноосвітніх навчальних закладів з метою створення умов для розвитку особистості та вироблення в неї самобутніх професійних якостей (експериментальна програма запроваджувалася у Вінницькому державному педагогічному університеті імені М. Коцюбинського, Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка, Рівненському економіко-гуманітарному університеті імені С. Дем'янчука; відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 400 від 24.05.06 здійснювалася консультативна допомога у проведенні дослідно-експериментальної роботи за темою «Вплив інтегративно-діяльнісного підходу на розвиток інтелектуальних здібностей учнів» за науково-педагогічним проєктом «РОСТОК» на базі Бердичівської міської гуманітарної гімназії № 2 Житомирської області);

б) залучення обдарованої молоді до науково-дослідницької, експериментальної, творчої діяльності;

- проведення загальноуніверситетських олімпіад, творчих конкурсів, конкурсів-захистів наукових робіт, турнірів і фестивалів та забезпечення участі обдарованої молоді у міжнародних інтелектуальних і творчих змаганнях; сприяння наступності у системі роботи з обдарованою молоддю загальноосвітніх, позашкільних, у тому числі початкових спеціалізованих мистецьких, професійно-технічних і вищих навчальних закладів;

модернізація вищої педагогічної освіти відповідно до сучасних вимог, розширення системи підготовки педагогічних кадрів, що працюють з обдарованою молоддю; популяризація здобутків

обдарованої молоді, поширення досвіду роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників; використання міжнародного досвіду підтримки і роботи з обдарованою молоддю.

Реалізація Концепції дозволила удосконалити рівень науково-методичного та інформаційного забезпечення педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників і викладачів, які здійснюють роботу з обдарованою молоддю; підвищити рівень професійної компетентності майбутніх учителів у відборі методів, форм, засобів, технологій навчання і виховання обдарованих дітей та молоді; консолідувати зусилля органів влади, місцевого самоврядування, навчальних закладів, установ та організацій у роботі з обдарованою молоддю; розширити інформаційно-аналітичний банк даних «Обдарованість».

Для успішного розвитку обдарованості кожного студента у вищому педагогічному навчальному закладі має бути створено відповідні **умови** і враховано цілий ряд впливових чинників, серед яких можна визначити як внутрішні, так і зовнішні, а саме: *надання всебічної допомоги студентам* у виявленні домінуючих здібностей та розвитку схильностей; *урахування спадкових даних* - біофізіологічні, анатомо-фізіологічні особливості організму (задатки) - які є передумовою розвитку здібностей; *створення розвивального середовища* - стимулюючого оточення, яке відповідає розвитку відповідних здібностей; *розробка психологічного та методичного супроводу* обдарованої особистості, індивідуальних програм навчання і розвитку; *організація цілеспрямованого виховного впливу* на розвиток здібностей та обдарувань за умови єдності у діяльності викладачів, студентів, керівництва навчального закладу, органів студентського самоврядування, позанавчальних структур; *включення студентів до різноманітних видів діяльності* з метою набуття ними певного досвіду їх виконання, стимулювання їх активності, що сприятиме дієвому розвитку їх потенційних можливостей; *розвиток емоційно-вольової сфери* студентів, що проявляється у наполегливості щодо виконання завдань, у прагненні до змагань, упевненості у своїх силах і здібностях, повазі до інших, емпатійному ставленні до людей, терпимості до особливостей інших людей, схильності до самоаналізу, толерантному ставленні до критики, готовності поділитися речами й ідеями, незалежності у мисленні і поведінці, почутті гумору; *формування відповідної системи цінностей*, що відображається у розвитку реалістичної «Я»- концепції, внутрішньої мотивації, яка зумовлюється ціннісними змістами індивідуальної свідомості, автономністю, самодостатністю, незалежністю від ситуативних чинників, спрямованістю у майбутнє; *унікнення чиннику випадковості* шляхом свідомої підготовки викладача до відповідної роботи (створювати ситуації, в яких студент міг би реалізуватися «у потрібному місці у потрібний час», стати для нього «Своїм Учителем»); *створення системи стимулювання* творчості студентської молоді; *спеціальна підготовка викладача* до роботи з обдарованою молоддю.

Відповідна робота щодо навчання і виховання обдарованих та здібних студентів має здійснюватися за умови взаємодії, взаєморозуміння, узгодженості діяльності всіх учасників навчального процесу.

Організація роботи з розвитку здібностей і обдарованості майбутніх учителів здійснюється у три етапи: діагностичний, формуючий, мотиваційно-стимулюючий. *Першим етапом* роботи з обдарованими студентами є *діагностичний* - виявлення студентів, які мають здібності до певних видів діяльності, відрізняються нестандартністю мислення та творчим підходом до вирішення проблем. Зазначимо, що, вивчаючи проблему обдарованості, діагностиці ми приділяли особливу увагу, як необхідному та одному з найважливіших компонентів у системі роботи сучасної вищої школи. Вважаємо, що діагностика обдарованості повинна бути комплексною, послідовною, різноманітною та поетапною. Виявлення обдарованості залежить від багатьох чинників, тому необхідно використовувати всі можливі джерела інформації про студента. Тільки після зіставлення інформації, отриманої з різних джерел, можна робити відповідні висновки [5]. Лише на основі всебічної діагностики розпочинається розробка конкретних індивідуальних програм розвитку особистості обдарованого студента з її психолого-педагогічним забезпеченням.

У межах роботи науково-методичного Центру роботи з обдарованою студентською молоддю нами підбрано комплекс методик щодо визначення професійної спрямованості студентів, мотивації вибору професії, ефективності побудови навчального процесу, форм і методів навчання стосовно розвитку здібностей і схильностей студентів; здійснюється діагностика розвитку здібностей та професійного спрямування студентів та діагностика домінуючих здібностей у першокурсників університету.

Другим етапом роботи з обдарованими студентами є *формуючий* (створення умов для повноцінного інтелектуального, фізичного, духовного розвитку обдарованої молоді), який знаходить своє відображення у навчальних планах, програмах, формах та методах роботи, мета яких - створити сприятливий розвивальний простір для самореалізації, задоволення потреб у нових знаннях, спілкуванні, самовираженні, вихованні взаємовідносин тощо.

На основі аналізу наукової літератури та передового педагогічного досвіду *провідними стратегіями* у побудові процесу навчання обдарованої молоді вважаємо:

1. *Прискорення*, що передбачає оволодіння змістом навчального предмету інтенсивним курсом за спеціальними програмами. Враховує здатність студента швидко засвоювати навчальний матеріал. Може здійснюватися у кількох напрямках, а саме: більш ранній початок навчання у ВНЗ; перехід до старшої вікової групи, однак тільки з деяких предметів; випереджальне вивчення курсу, який пізніше вивчатиметься всією групою; тимчасове переведення обдарованих студентів до спеціальних груп. Проте такий темп навчання нерідко породжує нові проблеми, оскільки інтелектуальна перевага студента не завжди супроводжується

психологічною зрілістю. Окрім того, часто виявляються прогалини у знаннях, які стають помітними на наступних стадіях навчання.

2. *Поглиблення*, при якому передбачено більш докладне вивчення навчальних дисциплін з певних галузей знань. Даний тип стратегії навчання ефективний стосовно студентів, які виявили підвищений інтерес до конкретної галузі знань чи сфери діяльності. Практика такого навчання дозволяє відзначити ряд позитивних результатів, а саме: високий рівень компетентності у відповідній галузі знань, сприятливі умови для інтелектуального розвитку майбутніх учителів тощо. Однак застосування поглиблених програм не вирішує всіх проблем, оскільки не всі обдаровані студенти виявляють зацікавленість певною сферою знань чи діяльності.

3. *Збагачення*, що орієнтоване на якісно вищий рівень змісту освіти з виходом за межі традиційної тематики за рахунок міждисциплінарних зв'язків. Крім того, збагачена програма передбачає оволодіння студентами різноманітними способами і прийомами розумової дослідницької діяльності. Таке навчання може здійснюватися як у межах традиційного освітнього процесу, так і під час участі майбутніх учителів у дослідницьких проєктах, спеціальних інтелектуальних тренінгах тощо.

4. *Проблемність навчання*, що передбачає стимулювання особистісного розвитку студентів в умовах застосування педагогами оригінальних методів подання матеріалу, пошуку нових значень і альтернативних інтерпретацій базових понять, використання дослідницьких методів у процесі навчання тощо. Як правило, такі програми виступають компонентами збагачених програм або існують як самостійні тренінгові позанавчальні програми. Відзначимо перспективність стратегій збагачення та проблемності навчання, які дозволяють максимально врахувати особливості обдарованих студентів. Саме тому вони мають певною мірою використовуватися як у прискореному, так і в поглибленому варіантах побудови навчальних програм. Спеціально організоване навчання на основі розробленої нами моделі обдарованості та концепції діяльності вищого навчального закладу з обдарованою молоддю сприяють не тільки формуванню знань, умінь і навичок майбутніх учителів, але й розвитку їх педагогічних обдарувань, творчого мислення, інтелектуалізації особистості, спонукає до творчої самостійної пошукової діяльності. Така побудова навчального процесу передбачає досягнення найвищого розвивального ефекту, спрямованого на становлення особистості майбутнього вчителя та реалізацію його творчого потенціалу.

Принципового значення набуває проблема *організації навчання* обдарованих студентів. Досі залишається дискусійним питання чи повинен обдарований студент навчатися у звичайній академічній групі, чи необхідно створювати групи відповідно до здібностей студентів, окремо виділяючи групи обдарованих. Нами було вивчено ефективність поділу студентів на гомогенні групи під час вивчення предметів педагогічного циклу.

Було зроблено висновок, що студенти мають навчатися в **гетерогенних групах**, в яких все одно відбувається певний поділ за здібностями, оскільки більш здібні студенти обирають для себе більш складні навчальні завдання. Однак за цих умов вибір належить самим студентам, а не нав'язується їм викладачами. У цьому випадку у менш яскравих студентів не виникає почуття безнадійності, яке вони відчувають, коли їх об'єднують в одну групу всупереч їх бажанню. Робота з обдарованими студентами відбувається і за **спеціальними програмами**, які акцентують увагу на певних сильних сторонах особистості (посилююча модель), або на слабких (коригуюча модель), посилюють сильні сторони, щоб компенсувати слабкі (компенсуюча модель).

Активно впроваджуються у навчальний процес *інноваційні форми та методи* організації навчальної діяльності студентів, пов'язані із професійно-педагогічним творчим розвитком майбутніх учителів (ділові ігри, мікрОВикладання, моделювання виховних проєктів, аукціони педагогічних ідей, кіно уроки, відео уроки, кейс-стаді, проєктні технології тощо); лекції та практичні заняття із застосуванням мультимедійного обладнання, демонстрацією відео кейсів із подальшим їх обговоренням, постановка проблемних запитань, відповіді на які студенти знаходять, аналізуючи відео матеріали тощо.

Вважаємо, що для ефективної реалізації проблеми збереження і примноження творчого та інтелектуального потенціалу в Україні має бути створено низку **умов**:

Соціальні умови.

- *Визнання на державному рівні існування проблеми виявлення і навчання обдарованих дітей та молоді.*

- *Створення в Україні цілісної загальнодержавної системи роботи з обдарованими учнями і студентами.* Для цього має бути розроблене належне правове, фінансове, організаційне, науково-методичне забезпечення.

- *Посилення уваги до міжвідомчої взаємодії при вирішенні проблем навчання і виховання обдарованої молоді.* Залучати до виявлення та виховання обдарованої молоді навчальні заклади всіх рівнів акредитації, місцеві органи влади, управління освіти, громадські об'єднання, партійні структури. Розширювати мережу навчальних закладів для апробації та запровадження сучасних методик виявлення та навчання обдарованої молоді: залучення до науково-дослідницької, експериментальної, творчої діяльності із створенням навчальних закладів, гуртків, філій МАН;

- *Поглиблення міжнародного співробітництва у сфері питань роботи з обдарованою молоддю, налагодження зв'язків з міжнародними організаціями та установами, робота яких спрямована на виявлення, навчання, розвиток і підтримку обдарованої молоді.*

- Розробка організаційних, методичних основ забезпечення діяльності з розвитку і підтримки обдарованої молоді в реалізації цільових програм;
- Проектування статистичних і моніторингових, інформаційно-аналітичних матеріалів щодо забезпечення системи розвитку і підтримки обдарованої молоді.

Економічні умови. Створення сучасної матеріально-технічної бази навчальних закладів для обдарованої молоді.

- Удосконалення системи стимулювання обдарованих учнів та молоді, а також їх керівників.
- Виділення реальних коштів державою та фізичними особами під існуючі програми підтримки наукової та дослідницької діяльності творчо обдарованої молоді.

Психологічні умови. Створення системи психологічного супроводу обдарованої особистості, починаючи із системи дошкільного виховання, навчання і виховання у загальноосвітньому та вищому закладі освіти.

- Підготовка шкільних психологів до цілеспрямованої роботи щодо підтримки обдарованої особистості.

Організаційні умови. Інтенсифікація наукових пошуків у розробці проблеми обдарованості: здійснення ґрунтовних теоретичних міждисциплінарних досліджень щодо виявлення природи обдарованості, в яких мають брати участь психологи, генетики, фізіологи, психіатри; розробка ефективних форм і методів роботи з обдарованою молоддю (інтеграція шкіл з системою додаткової освіти, активне використання дистанційного навчання, організація тьюторської підтримки, включення учнів у проектно-дослідницьку діяльність, використання групових форм навчання і навчання за індивідуальним планом).

- Публікація науково-методичних та інших інформаційних матеріалів про результати функціонування освітніх систем роботи з обдарованими учнями.

- Створення спеціальних шкіл, класів, літніх шкіл, спрямованих на поглиблення цілеспрямованої роботи з талановитими і обдарованими учнями та студентами.

Педагогічні умови. Популяризація кращого досвіду педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, висвітлення у засобах масової інформації досягнень обдарованої молоді в різних сферах діяльності. Надзвичайно актуальною є ініціатива Всеукраїнської молодіжної спілки «Союз обдарованої молоді» і видання фундаментальної праці «Обдарована молодь України: проблеми та історії успіху», яка спрямована на популяризацію, привернення уваги держави і державних діячів до проблеми навчання і виховання обдарованої молоді;

- Узагальнення, науково-методичне обґрунтування і популяризація педагогічної практики і досвіду виховання і освіти обдарованих дітей та молоді. Проведення Всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференцій, семінарів, «круглих столів» з проблем обдарованості, до яких залучати науковців та вчителів-практиків, видавати відповідні збірники. Запрошувати на конференції представників владних структур, залучати спонсорів і меценатів, представників громадських об'єднань. Організовувати цільове асигнування щодо забезпечення роботи з обдарованою молоддю.

- Створення умов для проведення всеукраїнських олімпіад, конкурсів, турнірів, фестивалів і забезпечення участі команд обдарованої молоді в міжнародних інтелектуальних і творчих змаганнях. Створення та удосконалення існуючих навчально-пізнавальних теле- та радіопрограм. Звернути увагу на об'єктивність оцінювання компетентним журі творчих та наукових доробок й відповідей дітей, оскільки нерідко творчі конкурси перетворюються не на змагання інтелекту й творчості, а на аукціон фінансових можливостей батьків учасників.

Удосконалення системи підготовки, підвищення кваліфікації і перепідготовки педагогічних кадрів для роботи з обдарованою молоддю. Включати до навчальних планів ВНПЗ обов'язкового курсу з питань методики та організації роботи з обдарованою молоддю, специфіки роботи вчителя-вихователя, соціального педагога та практичного психолога з обдарованими учнями. Розробити навчальні програми, методичні посібники та підручники, підготувати викладачів, здатних працювати з обдарованою молоддю.

Література:

1. Доман Г., Доман Д. Дошкольное обучение ребёнка. - М., 1995. - 400 с.
2. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. Навч. посіб. - К., 1997. - 304 с.
3. Концепція державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки // Освіта України. - 2006. - № 48 (741). - 30 червня. - С. 1-3.
4. Решетников П.Е. Нетрадиционная технологическая система подготовки учителей: рождение мастера: кн. для преподават. высш. и средн. пед. учеб. заведений. - М.: Владос, 2000. - 304 с.
5. Слободенюк Л.І. Система психолого-педагогічного пошуку обдарованих дітей // Психолог. - 2003. - № 8 (56). - С.4-5.